

Globalna ugroženost ribljeg fonda nagnala je mnoge države na politike zabrane izlova. Europska unija, kao i obično, odabrala je politiku koja male ribare tjera iz sektora, a prepušta ga najvećim ribarskim organizacijama. U takvom kontekstu zemlje poput Hrvatske zapostavljaju razvoj potrebne infrastrukture, riba dobiva na cijeni i odlazi u izvoz, a osiromašeno lokalno stanovništvo jede ribu iz uvoza.

Godina 2013. i ulazak Hrvatske u Europsku uniju označila je i u djelatnosti ribarstva prelazak ove zemlje – te njezina mora i kopnenih voda – iz tranzicijske u posttranzicijsku fazu ekonomskog, uvjetno rečeno, razvoja. Prva od tih faza može se ilustrirati općim šokom s kraja prošlog stoljeća, kad je najstarija tvornica konzervirane ribe u Hrvatskoj, a gdje je i povijesno zasnovana ta grana prehrambene industrije, doslovno razmontirana i preseljena s otoka Visa u Niš, dakle, u Srbiju, na duboki kontinentalni sjever Balkana. Ujedno, bio je to ovdje prvi ili barem najjači spoznajni efekt o zakonitostima slobodnog tržišta u odnosu prema dotad dominantnom fokusu na usijane međunacionalne relacije. U novom društvenom uređenju, drugim riječima, nije važno gdje se izvorno lovi riba ili roba općenito, koliko je presudno gdje kapital grize na mamac snižene cijene rada i davanja u javni budžet.

Mada se u Hrvatskoj i dalje više govori o problemu ribara iz Piranskog zaljeva u međudržavnom sukobu oko pomorske granice sa Slovenijom, nego o svim ostalim temama ribarstva zajedno, jasno je da se tu ipak radi samo o odvlačenju pažnje s istinskog merituma. Jer, drugu i veoma upadljivu navedenu fazu svakako smo jasno sagledali već po samom ulasku RH u EU, s kojim jedan od neupitnih nacionalnih heroja, general Ante Gotovina, nedugo nakon oslobađajuće presude u Haagu postaje jedan od hrvatskih šampiona ribarstva. Također, njegova nova pozicija od velikog je značaja u razumijevanju novonastalih odnosa u toj branši, ne samo kad je posrijedi Hrvatska. Pripadajuća scena u EU postala je u međuvremenu lovištem predodređenim za velike igrače, one s modernim flotama ribarica, s industrijskim ribogojilištima, i s najuspješnijom realizacijom povlačenja europsko-unijskih javnih subvencija.

Mali ribari u EU

No vratimo se na prevratni moment ulaska u kontinentalno-konfederacijski režim, do kojeg je hrvatsko ribarstvo jedva nekako bilo uredilo interne proizvodne i trgovinske odnose do podnošljive i razmjerno održive razine. Isticalo se tad kako je RH spremna na ulazak u novi regulacijski kontekst, e da bi praksa ubrzo bolno demantirala optimizam, i to što zbog subjektivnih mana domaće ekonomske politike i diplomacije, a što zahvaljujući objektivnim datostima novog doba. Kad je riječ o potonjima, u prvom redu treba uzeti u obzir reakcije na izuzetnu globalnu ugroženost ribljeg fonda, kao ekološki faktor koji proporcionalno pogađa i Jadransko more. Uslijed rastućih zahtjeva svjetskog tržišta hrane i ranije gotovo sasvim

nekontroliranog izlova, naime, mnoge konzumno poznate riblje vrste došle su i u Jadranu na sam rub pukog biološkog opstanka. U tako dramatičnom trenutku EU zadaje ograničenja, uspostavljajući često diskutabilne kvote, kao što i pojedine državne ekonomije nastoje mijenjati prilike u područjima svog utjecaja. Najpoznatiji primjer takve politike u Hrvatskoj je nedavna trogodišnja zabrana ribolova u drastično opustošenoj Jabučkoj kotlini, najvažnijem prirodnom mrijestilištu Jadrana. No premda su motivi regulacije naoko primarno ekološki, tek daljnje posljedice odaju kako sva nastojanja konačno bivaju svedena na mjeru tržišta i njime preuređene odnose.

I dok je komunikacija s Italijom, ribarskim arhineprijateljem Hrvatske, ponešto unaprijeđena, baš kao i domaća briga za očuvanje ribljeg fonda, ovdje po novome sve više stradavaju manji proizvođači u ribarstvu. Kako god okrenuli, tržište je određeno upravo socijaldarvinističkim pravilom da veća riba jede manju, što se u konačnici može očitati na svim modelima zaštite prirodnih resursa, od notornog scrappinga do zabrane pojedinih ribolovnih alata. Scrapping, metoda kojom EU potiče - točnije, izdašno plaća - ribare koji pristanu na uništavanje ili trajnu prenamjenu svojih brodova, širom kontinenta, pa tako i ovdje, ostavlja u biznisu samo velike privatne flote. Interes manjih ribara, čak i neprofesionalnih i rekreativnih, izložen je najjačem udaru u svim segmentima, od izdavanja dozvola ili smanjenja broja odobrenih alata, do procesa revizije pravilnika i lobiranja oko poželjnih novih politika.

Domaće tržište

Dobar primjer za to nudi nam se već i kratkim osvrtom na aktualni postupak javne rasprave na temu Pravilnika o malom obalnom ribolovu. Od ukupno 30 predviđenih dana, u prvih 18 - do zaključenja ovog teksta - bilježimo samo jednu sugestiju, a čiji je autor Udruga profesionalnih ribara Mare Croaticum. Naravno, kudikamo bolje organizirani profesionalci zalažu se pritom za stroža ograničenja amaterske konkurencije, dok sami amateri gube neravnopravni ogled, jer nema realne osnove za njihovu tješnju organiziranost, niti će se netko formalno neutralan previše zabrinuti oko toga. Na isti način kao što mali stradavaju od srednjih, pak, srednji uzmiču pred velikima i najvećim, a koje ne muče svi oni problemi o kojima često govore ribari nasukani izvan krupnijih brodarskih zajednica. Navedimo samo poneke od nevolja s kojima se oni suočavaju, dok je tržišnim kapitalcima sve riješeno samim faktom okrupnjenog profitnog ulova: nedostatak dostupnih luka za iskrcaj ribe, neizvjesnost oko javnih poticaja u cijeni brodskog goriva, nepostojanje burze i veletržnica dostupnih toj kategoriji ribara, nered u regulaciji koncesioniranja uzgajališta npr. školjaka, itd. Na ruku im ne idu ni trendovi okretanja tržišta k perspektivnijoj akvakulturnoj djelatnosti, maritimnom uzgoju s akcentom na lubina i oradu i tunu, ili dagnju i kamenicu, te

slatkovodnoj koji je usmjeren uglavnom na pastrvu i šarana.

Ukupno, lani je Hrvatska proizvela - ulovila i uzgojila - oko 17 tisuća tona ribe u približnoj vrijednosti od 110 milijuna eura, ali ni to nije pomoglo da se premaši nacionalni prosjek od jedva desetak kila konzumirane ribe po stanovniku RH, što predstavlja samo začelje na europskoj ljestvici. Uz nesumnjivi podatak da je tome ponajveći uzrok siromaštvo, treba dodati i kako Hrvatsku također postupno zahvaća rašireni trend prema kojem domicilni potrošač sve manje ima priliku jesti ribu iz svog mora, a sve više uvozi onu iz nerazvijenijih zemalja. Tome pribrojimo učestale sukobe na moru, uz koje neslaganje Hrvatske i Slovenije oko Piranskog zaljeva izgleda prilično miroljubivo, i koji se već smatraju uvodom u svjetske ribarske ratove skore budućnosti. Ipak, u Hrvatskoj se barem još nije zapucalo u napetostima između malih i velikih, domaćih i stranih, EU i RH, ekologije i ekonomije, tržišta i poticaja.

Ostaje vidjeti koliko točno može poduzeti država koja se u posljednje doba vidno zalaže u tom sektoru, uza sve strukturne nedostatke i relativno slabe izgleda za kompenzaciju njihovih posljedica. Koliko god se npr. sadašnji resorni ministar iskreno trudio unaprijediti nacionalno ribarstvo, realnost nas upućuje na zaključak da odnosi više nemaju veze s nacionalnim kontekstom, baš kao u primjeru s Antom Gotovinom. Pa, možda on i nije nešto poput tržišnog zločinca, ajde - jer ga i samog obavezuju nesmiljeni zahtjevi konkurentnosti - ali definitivno ne može biti pojmljen niti kao heroj nacionalne ekonomije. Njegov je slučaj zapravo ponajprije simptom opće dominacije privatnog interesa, posljedica sistema koji nalaže striktno okrupnjavanje sredstava za proizvodnju pod tim istim uvjetima, ishod nastojanja da ekološki savjesno spasimo ugrožene riblje vrste i zauzvrat egzistencijalno ugrozimo većinu ljudske.

Izvor: bilten.org